

LABODI

STANO KOSOVEL

Sredi zelene gladine sneženi labodi —
parniki beli — se vozijo tiho po vodi
in med labodi in parniki dviga se val,
rase do brega, odbija od gladkih se skal.

Beli labodi zamišljeni so nad gladino,
ko da so našli v prihodnosti svojo davnino;
nemi so, kadar na bregu razlega se smeh,
kadar preлива se solnce v vodó iznad streh.

Nemi so vekom obupa, sekundi veselja,
tuja po drugem življenju jim vsaka je želja,
mirno gredo, mirno režejo čisto vodó —
nikdar jim vesel ne vstavi nemirno oko.

Rad bi prodrł v ta misterij tišine življenja,
ki mu obilje, pomanjkanje ritma ne menja,
rad bi prodrł? — O, pronikni jezêru do dna,
bodi labod vrh izgajenih sinjih vodâ!

PRAVLJICA O TEM, KAKO SE JE MESEC UPRL BOGU

L. MRZEL

Od začetka je Bog imel veliko večje načrte, pozneje pa se je premislil in jih je opustil. Ljudje so ga hudo razočarali, kar v glavo mu ni šlo, da se mu je moglo kdaj kaj takega pripetiti — on je bil vendar vajen, vsak dan ustvarjati kake nove velike reči. Moj Bog, si je neprestano očital, kako sem neki mogel biti tako nepreviden, da sem jih dal tako zgodaj iz rok. Tukaj bo treba nekaj ukreniti, nobenega drugega izhoda ni. Zdaj pa zdaj jih je jemal v roke, da jih malo popravi, in jih je potem spet postavljaj nazaj, toda bilo je zaman, vse je zmerom ostalo pri starem, nič dobrega ni mogel spraviti med ljudi. Nazadnje mu je ostalo še eno samo upanje: na milijone jih je, si je mislil, prav gotovo se bo nekega dne na vsem lepem našel med njimi kdo, ki bo kar sam vse uredil, kar je narobe. Toda ko je minilo tisoč let, je le videl, da se je tudi v tej svoji najbolj skriti nadi uštel, in bil je neznansko žalosten in potr — tako zna biti žalosten pač samo Bog, ki ve, za kakšne stvari da

gre. Zdaj je, kar je, je mrmral v svojo staro brado, kaj drugega mu niti na misel ni moglo priti. Tako je bil sam vase izgubljen, da ti niti odzdravil ni, če si ga srečal.

V tej svoji potrnosti je postal tako daleč odljuden, da ni zahajal v nobeno družbo več, in ničesar si ni tako hudo želel kakor miru: da bi ga ves ta njegov svet s svojimi kratkomiselnimi, neštetokrat ponovljenimi molitvami in s svojimi majhnimi, domišljjavimi prošnjami — ta njegov človek si je res trdovratno domišljal, da se prav vse vrti okrog njega — že vendar pustil pri miru, in samo tu pa tam je kakega lepega, jasnega večera šel na kratek izprehod po vsemiru. Pa saj ni mogel z doma, ne da bi skoraj na sleherni korak trčil ob zvezdo, ki so od gole radosti in hvaležnosti, da smejo sredi vsega tega svetlega bilijona tudi one na tihem goreti in sijati, s svojimi mladimi kolena klecale pred njim, kakor se takim nedoraslim deklicam spodobi pred starim gospodom, in mu poljubljale roko. Toda Bogu je bilo malo ali pa nič do vse te k njemu uprte hvaležnosti njegovega stvarstva — človek se polagoma pač naveliča, če mu je vso večnost poslušati eno samo, pa čeprav še tako lepo pesem. In ko je videl, kako v vsem svojem prostranem vsemiru prav za prav ne more najti skrite steze, kjer bi se lahko vsaj kratek trenutek pomudil sam s seboj, mu je bilo tako žal, da si je sploh kdaj domislil in je šel in ustvaril svet, da so mu skoraj solze stopile v stare oči. Vsaj malo večjo neskončnost bi bil moral napraviti, si je mislil v svojem obupanem srcu, samo zase bi si bil moral napraviti kak majhen kot, ki bi se ga niti Einstein ne mogel dotakniti s svojo relativitetno teorijo. In kar ga je še najbolj žalostilo — ljudje za vso to njegovo veliko stisko niso imeli niti trohice razumevanja in so na njegovo sivo, dobrotljivo glavocelo šale zbijali in so si mežikali med seboj: tudi Bog je najprej sam sebi brado ustvaril. Tako žalosten je bil, da bi bil najrajši roko položil na vsemir in ga vsega naenkrat utrnil — pa kaj je hotel, vsem ljudem je bilo vendar preveč znano, kako je on od vsega začetka učil, da naj človek ne živi samo v svoje veselje in korist, nič drugega mu ni kazalo, kakor da tudi sam lepo malo potrpi.

In tako ga neke lepe, jasne noči spet ni več strpelo v zidovih njegovega sijajnega, pa tako brezupno samotarskega doma — lahko si mislim, da ne more biti težje stvari, kakor je, biti en sam Bog in ne imeti žive duše pod nebom, s katero bi se lahko porazgovoril, kakor se pač mora vsak človek od časa do časa s kom porazgovoriti; lahko si mislim, kako neskončno majčkene so spričo te božje stiske stiske človeških genijev, ki jih njihov čas ne more razumeti, ti geniji se zmerom lahko tolažijo z upanjem, da jih bodo odkrili in razumeli vsaj prihodnji vekovi, edini Bog je prikrajšan še prav

za to najmanjše upanje — zaklenil je in se napotil ven. Pa komaj je z rimske ceste zavil v prazno, zapuščeno stransko ulico, mu je izza vogla prišel nasproti mesec, njegov stari, zvesti nočni čuvaj in moralni kontrolor. On je bil še iz tiste dobre, stare vrste hlapcev, kakršnih pri nas dandanes skoraj ni več ali pa jih boš naletel kvečjemu še na kakih prav osamljenih, oddaljenih kmetijah, tistih starih, v delu osivelih in izpitih hlapcev, ki so bili pogostokrat tako dolgo pri hiši, da so zibali in pokopavali svoje gospodarje, in ki niso znali ne pisati ne brati, pa se je od konca do kraja zmerom vse godilo pred njihovimi očmi in so zmerom vse nosili v svojih starih, trdih glavah, tako da bi nazadnje lahko še sto let sloneli za pečjo in trem rodovom za seboj pripovedovali modre zgodbe svojega življenja: po svoji tihi, modri, delavni, trdoživi poslušnosti so bili ti hlapci od nekdanj kakor sol slovenske zemlje.

Dober večer, gospod, je pozdravil mesec, se odkril, se spoštljivo umaknil s poti in obstal.

Bog daj, je odvrnil Bog in je hotel dalje.

Pa kaj sem že hotel reči, je naglo, nerodno nadaljeval mesec in v zadregi vrtel klobuk v rokah; godilo se mu je pač, kakor se po navadi godi hlapcem na takih hudo velikih posestvih — skoraj nikoli mu ni gospod prišel pred oči, in če je že kdaj naneslo, da ga je srečal, je gotovo že od zdavnaj nosil v duši kake težke stvari. Zmerom sem mislil, da vam moram povedati, kadar vas bom kaj srečal. Pri razsvetljava bi bilo treba nekaj popraviti ali kaj. To ni dobro, sem dejal, da stvari na svetu mečejo senco od moje luči. Kadarkoli počno ljudje kaj narobe, zmerom se mi umaknejo v temo, potlej pa kontroliraj, če moreš. O, jaz jih dobro poznam. Pa sem dejal, to se moram pomeniti z gospodom, to bi bilo kaj, če bi se dalo kako napraviti, da bi moja luč nič več ne metala senc.

Ampak to vendar ne gre, je prijazno, pa nekam razmišljeno odgovoril Bog, to se vendar ne dá. Dobro mu je delo, da je daleč od vsega stal takole s svojim dobrodušnim, ko zemlja starim služabnikom in se menil ž njim o daljnjih, nemogočih stvareh, da, to mu je dobro delo, zraven pa se je nenadoma spomnil, kako so zadnji čas s sveta trdovratno prihajale do njega časopisne vesti o novem raketnem aeroplanu in o poletu človeka na mesec in v vesmir. In tam je stal pred njim mesec sam, v službi osiveli, nepismeni njegov nočni čuvaj, ničesar ni slutil o vsem in se je sam pri sebi na tistem prav tako ukvarjal z nekakšnimi iznajdbami — saj so na svetu res tudi taki majhni, preprosti ljudje, da je v njih sama luč ali pa sama tema, brez prepadov in brez ostrih meja. Na skrivaj se je Bog obrnil stran in težko mu je bilo, tisti hip je spet z brezdanjo grenkobo okusil, kako na njegovih ramah visijo vse teže vesoljstva, da,

on je bil edini, ki je moral v svoji duši nositi vse svetlobe in vse teme sveta. Ej, ta njegov nesrečni, zavrženi človek — zdaj bo z raketami delal izlete v vsemir, doma, pred lastnim pragom pa ne da bi pometel!

Potlej sem pa še mislil, je malodušno nadaljeval mesec in se je na tihem že začel bati, da se z gospodom ni sešel o pravi uri in da ne bo nič iz tega, mislil sem, da bi bilo treba jutranjo službo kako urediti. Malo bolj bi bilo treba začeti varčevati, kakor je bila doslej pri naši hiši navada. Kaj še niste opazili, gospod, kako včasih nekatere zvezde še kar naprej gorijo, ko je že zdavnaj dan? Nekoga bi bilo treba postaviti, sem mislil, da bi skrbel za to in bi jih o pravem času utrinjal.

Pa daj, je brez pravega zanimanja odvrnil Bog, pa kar ti prevzemi še to. V njem so vrele čisto druge stvari, do dna se je spet zagrizla vanj misel, kako bi še enkrat poskusil rešiti človeka. Prav zdaj je morda napočil čas, si je mislil, najbolje bi bilo, če bi zdaj na mesecu ustvaril novega človeka, pa ne kakor sem ga že svoj čas: kaj bi tajil, tudi mene je poučil tok stvari od začetka sveta. In prav nič več ne bom odlašal, si je dejal, potem pa naj le pridejo in naj vidijo, kako je treba živeti in vladati svet.

Saj prav na to sem mislil, je spet mesec prijel za svojo nit, ampak jaz sem že star, precej slabe oči že imam in prečute noči mi legajo v kosti — tako sem mislil prav za prav, da bi se bilo dobro ogledati za novim nočnim čuvajem, jaz pa da bi zdaj na stare dni samo zjutraj zvezde ugašal — tako sem mislil, če bi smel prositi, in sem tudi preudaril, kdo bi naj...

Ne zameri, ga je prekinil Bog, zdajle ne utegnem, saj se bova še kaj srečala, pa se bova pomenila o vsem. Zdaj pa lahko noč.

In ko je mesec tako nenadoma stal čisto sam sredi neba, mu ni kazalo nič drugega, kakor da si klobuk lepo povezne na glavo in si zraven misli, kar si pač hoče. Da, takole je, si je dejal polglasno — kadar je bil čisto sam, je zmerom polglasno govoril s seboj — takole je, saj človek nikoli ne pride na vrsto. Seveda, on ima čez glavo večjih, bolj važnih zadev, kakor sem jaz — ampak dajte no, pokažite mi te silne zadeve, da, jaz vas vprašam, kje pa so? Žalostno je pogledal po nebu, daleč, vsaka zase so zvezde migljale v svojih belih sijajih, mehki, enakomerni udarci so se čuli od nekod iz srca neskončnega prostora — v takšni pesmi bijo sredi gluhe noči dinami majhnih podeželskih elektrarn pri nas. Segel je v žep in potipal, koliko še utegne biti drobiža — ne, tako pa spet ni bil, da bi bil kdaj čisto brez denarja, plače res da ni prejemal, toda zmerom je ujel kje kako majhno napitnino, pogostoma se je primerilo, da se je kaka majčkена, otročja, morda komaj dve, tri milijarde let

stara zvezdica zgubila od svoje družine in ji je bilo treba pokazati pot, in nekatere gospe niso bile umazane in niso gledale na krajcar. In sredi noči, sredi svojega delavnika jo je zavil v krčmo.

V veži in v prednji sobi je sedelo nekaj izprtih rudarjev iz Trbovelj, cele mesece so že bili brez rednega dela, izgledani in sestradani so viseli nad mize, v mehkih, spöčutih dlaneh greli svoje ošminke in četrti in si od daleč klicali, kar jim je prihajalo na misel. Vrata v boljšo sobo so bila napol odprta, ob mizi, pregrnjeni s svežim belim prtom, sta slonela dva žandarja. Mesec je sedel med rudarje, s členki desnice potrkal ob mizo in naročil četrt. Vino mu je naglo stopilo v glavo in to je bilo prav: kadar je človek malo pijan, takrat mu je zmerom lahko, takrat si zmerom lahko misli, da le naj vse skupaj vzame vrag. On ne utegne, je polglasno bogokletno mislil v svoj kozarec, ampak jaz vas vprašam, ali je kje kaka bolj važna stvar kakor sem jaz? Ali je sploh kdaj kje kaka bolj važna stvar, kakor je tista, ki to vprašuje? Le naj si ga dobi, kogar hoče, da mu bo sijal, jaz mu ne bom več, pa mu ne bom.

In tako so se tiste noči zgodile na svetu strašne, dotlej neznane reči. Kakor bi presekal, so vse postave nenadoma nehale veljati — to je bila velika napaka, da so jih šli ljudje kdaj pisati na papir, zdaj je nastala tesna, gosta tema, nihče jih ni videl čitati in vsi so jih pozabili na mah; še tisti, ki so se jih vse življenje učili na pamet, si niso bili zdaj v ničemer več gotovi in edini in so si v preživih razpravljanih samo v temi očala pobili med seboj. Da, da, samo to je bilo narobe, da so šli ljudje kdaj postave pisati na papir, saj so vendar imeli vse v svojih srcih; toda človek je že tak — on hoče zmerom vse imeti črno na belem. Zdaj se ni dalo nič več popraviti, ljudem je bilo v krvi preveč zadušene ljubezni, sovraštva in želja, zdaj je prišla tista njihova tema, iz katere so se nekoč rodili svetovi in se zmerom novi rodijo. Šli so iz svojih hiš, se gnetli po ulicah in trgih, kričali stvari, ki jim še nikoli niso prišle na misel, in se šli zanje bit: ni bilo misli, da je ne bi kdo branil tisto noč, ni bilo kamna na cesti, da ne bi bila padla nanj kaplja krvi. In še matere, ki so rodile doma, so umirale od groze in od sekir.

Bog je bil doma, za zaprtimi vrati, za zastrtimi okni se je pogreznil v knjige, epruvete in formule. Za novega človeka je šlo, tu ga ni smel nihče motiti, vsaka, še tako nezmatna napaka bi mu utegnila spet za pol večnosti prekrižati račune. Vesel je bil svojega dela — človek pač mora biti svojega dela vesel, če hoče biti vsaj malo srečen. Toda proti jutru mu je postalo trudno in tesno v zaprti delavnici, dvignil je zastore in okno odprl na stežaj. In tedaj je začutil, kako je ves prostor poln vonja po krvi in krikov ubija-

nih ljudi. Pogledal je proti zemlji, tenko je prisluhnil — temna, črna je plavala v svojem krogu, v poslednjih dihih in močeh se je na nji klalo in davilo vse, kar je moglo vihteti kamen in nož, čez kupe umirajočih in mrtvih trupel so gomazeli polnagi otroci in klicali svoje matere — njega, Boga, niso klicali, najbrž jim še nihče ni utegnil povedati, da je. Zaloputnil je duri in je planil ven, toda meseca ni bilo nikjer, in nihče mu ni vedel povedati, kam bi bil šel, ne pri solncu ne pri danici ga ni bilo. Nazadnje je Bog pogledal še v krčmo — tam je spal, naslonjen na mizo, razlito vino se je bilo s svojo stružico pravkar prebilo do roba in mu je v tankem, dekliškem molku podobnem curku votlo začelo teči na škorenj. Žalosten je Bog pristopil in ga počasi, s težavo zdramil, pa kaj naj bi bil počel s pijanim človekom, ki se je komaj zibal na nogah, nič drugega ni bilo, kakor da lepo sam vzame svetiljko in gre sijat do jutra.

Toda Bog ni bil eden tistih, ki kar na lepem kaj pozabijo in oprostite, in mesec se je zelo motil, če je mislil, da se bo tako gladko izteklo. Še nikoli ni nihče posegel v red sveta, ne da bi bil tvegala glavo. In tako tudi mesecu odsihmal kar ni upalo več priti na misel, da naj bi samo zjutraj zvezde ugašal, sijati je moral vse noči, kakor je sijal dotlej, zraven pa mu je Bog naložil, da mora poslej zmerom spremljati vsakega otroka, ki hodi kod po svetu v temi sam. In kadarkoli očetje še dandanes zvečer pošljejo svoje otroke po vina ali tobaka, zmerom mora mesec ž njimi do krčme in nazaj, sam pa nikoli več ne sme pit. Gotovo so o tej stvari vse policije prejele strog ukaz.

M A T I J A B R U N C

R U D O L F K R E S A L

(Konec.)

V aščani stikajo glave. Šepečejo, mežikajo z očmi.
Mogočni Brunc je v Nemški vasi.

Kaj hoče?

Kaj išče?

Mogočni Brunc sam je prišel v Nemško vas.

In Brunc gre skozi vso vas. Gre, kakor da ne ve, da je že v Nemški vasi, da gre že skozi Nemško vas.

«He, oča Brunc, kam, kam? Na koncu vasi ste že.»

Stari Brunc se je začuden ustavil. Pogledal je kvišku. Pred njim je stal vojak, krog njega gruča ljudi. Brunc se je zdrznil.

«Kaj me ne poznate?»

Brunc ni umaknil oči z vojakovega obraza. Ni ga spoznal.